

DOI: 10.31548/hspedagog13(3).2022.76-85

УДК 378.017:502]:[378.018.8:502-051]:331.54-047.22]:001.08

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ФУНДАМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЕКОЛОГО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**СОВГІРА С. В.**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри хімії, екології та методики їх навчання*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини**E-mail: sovginasvitlana@gmail.com**ORCID 0000-0002-8742-7773***ЯШНИК С. В.**, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології *Національний університет біоресурсів та природокористування України**E-mail: iashnyks@gmail.com**ORCID 0000-0003-2689-3954*

Анотація. У статті закладено методологічний фундамент формування екологічної культури та еколого-професійної компетентності майбутніх фахівців. Розглянуто можливості культурологічного підходу як змістової основи, методологічного посилу для розробки та реалізації компетентнісно-орієнтованого освітнього процесу, який спрямований на формування у майбутнього фахівця екологічної культури та еколого-професійної компетентності. Встановлено, що компетентнісний підхід у сучасній професійній гуманітарній освіті дозволяє здобувачу формувати індивідуальний еколого-освітній простір, організуючи особистий досвід та проектуючи свою еколого-професійну компетентність. Висвітлено, положення авторських концепцій щодо сутності екологічної культури у психологічному, етичному, соціокультурному, педагогічному та філософському аспектах. Розкрито що екологічна культура є якісно новою культурою особистості, що наповнює її відносин із навколишнім соціоприродним середовищем конкретним (залежно від рівня екологічної культури) змістом. Встановлено, що між поняттями «екологічна культура» та «еколого-професійна компетентність» є методологічний зв'язок як ставлення цілого до його частини. Розглянуто еколого-професійну компетентність як здатність та готовність майбутніх фахівців проектувати та організовувати екологічну діяльність на основі застосування соціально-екологічних знань, прояву оцінних суджень про природу та екологічну діяльність, оволодіння екологічними діями та вміннями екологічного характеру.

Ключові слова: методологія, фундамент, формування, еколого-професійна компетентність, екологічна культура, екологічна освіта, майбутні фахівці.

Актуальність (Introduction). Перша половина ХХІ століття позначила віху у цивілізаційному розвитку людства, іменовану екологічною кризою. Поняття «криза» має на увазі зупинку розвитку, прогресу, швидку зміну зовнішніх та внутрішніх параметрів середовища. Таким чином, стає можливим виділити першу проблему, яка потребує науково-дослідного осмислення в інформаційно-освітньому полі – проблему некерованості накопичених знань, внаслідок їхньої величезної інформаційної науково-технічної ємності. Під некерованістю

знань розуміємо відсутність гарантованої можливості передбачати наслідки їх впровадження у практику, виробництво. Проблема некерованості знань, очевидно, є причиною техногенних катастроф, наслідків деградації природних ландшафтів внаслідок непродуманого антропогенного впливу тощо. Некерованість знань передбачає некерованість взаємодією з навколишнім середовищем самою особистістю. Проблему некерованості знання слід розглядати, на наш погляд, і як одну з причин глобаль-

ної екологічної кризи, оскільки рівень сучасного науково-технічного виробництва цілком можна порівняти з рівнем глобальних екологічних проблем.

Друга проблема, що концептуально виявляє орієнтири виходу з глобальної екологічної кризи, очевидно, впливає з протиріччя об'єктивної залучення сучасного суспільства до науково-технічного виробництва. На сьогоднішній день активно розробляються концепції оптимального екологічного розвитку, що дозволяє подолати глобальну екологічну кризу, суть яких зводиться до протистояння технократизму та екоцентризму.

Однією із ланок у ланцюгу заходів з подолання екологічної кризи є екологічна освіта, яка виконує функцію підготовки молодого покоління до вирішення в майбутньому професійних завдань у певній галузі діяльності, зокрема у процесі невиснажливої взаємодії людини і природи, що передбачає досить високий рівень сформованості різних умінь та навичок, а також здатності безперервно їх удосконалювати (О. Микитюк [7], Н. Пустовіт [8]). Проте екологічна освіта також покликана вирішувати завдання підготовки майбутніх фахівців, які не мають прямого відношення до екологічної професійної діяльності, але водночас впливають на її ефективність, а саме: формування у здобувачів умінь цілісного сприйняття навколишнього світу та відчуття єдності з ним, а також цілісного сприйняття процесу та результату діяльності; оволодіння технологіями прийняття оптимальних рішень, вміннями адаптуватися до різних змін, прогнозувати хід розвитку тієї чи іншої ситуації, що виникла в ході діяльності, попереджати негативні наслідки надзвичайних подій; оволодіння культурою системного підходу у діяльності та найважливішими загальнометодологічними принципами її організації, оволодіння принципами конструювання стійких систем, а також формування у майбутнього фахівця толерантності у судженнях та

діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», одним з основних завдань державної політики у галузі екологічного розвитку є формування екологічної культури, розвиток екологічної освіти. Як основні механізми реалізації поставлених у документі завдань, передбачені: формування у всіх верств населення, насамперед у молоді, екологічно відповідального світогляду; включення питань охорони довкілля до нових освітніх стандартів; забезпечення спрямованості освітнього процесу на формування екологічно відповідальної поведінки, зокрема за допомогою включення до державних освітніх стандартів відповідних вимог до формування основ екологічної грамотності в учнів; державна підтримка діяльності освітніх закладів, які здійснюють навчання в галузі охорони навколишнього середовища тощо [3].

Специфіка стратегічних завдань, що стоять перед сучасною екологічною освітою дозволяє констатувати її стан як нерівноважний, нелінійний, а отже, і системою, що нестабільно розвивається. Трансформація мети екологічної освіти неминуче веде до переоцінки їх системоутворювальних ланок.

Фахівці (В. Гоблик [1], Ю. Демідова [2], О. Касьянова [5], В. Логвиненко [6], Н. Терентьєва, С. Яшник [11]) підкреслюють, що за останні двадцять років відбулася зміна цілей екологічної освіти, перш за все, у напрямі розвитку її особистісно-діяльнісного компонента, а саме, від формування екологічної відповідальності особистості до формування екологічної культури майбутнього фахівця.

Мета (Purpose). Здійснити аналіз філософсько-культурологічних та психолого-педагогічних основ розвитку екологічної культури особистості та реалізації культурологічного та компетентнісного

підходу в освіті як основи методологічного фундаменту формування еколого-професійної компетентності у підготовці майбутніх фахівців.

Методи (Methods). Застосовано метод аналізу філософської, соціологічної, екологічної, психолого-педагогічної літератури; вивчення дисертаційних досліджень; метод узагальнення.

Результати (Results). Розуміючи сучасне значення екологічної культури для майбутнього фахівця, розглянемо можливості культурологічного підходу як змістової основи, методологічного посилення для розробки та реалізації компетентнісно-орієнтованого освітнього процесу, який спрямований на формування у нього еколого-професійної компетентності.

Культурологічний підхід потребує звернення до поняття «культура». Одним з найпоширеніших трактувань є таке: культура (лат. cultura – обробіток, виховання, освіта) – система надбіологічних програм людської діяльності, поведінки та спілкування, що виступають умовою відтворення та зміни соціального життя у всіх його основних проявах. Програми діяльності, поведінки та спілкування, що становлять корпус культури, представлені різноманітними формами: знань, навичок, норм та ідеалів, зразків діяльності та поведінки, ідей та гіпотез, вірувань, соціальних цілей та ціннісних орієнтацій тощо. У своїй сукупності та динаміці вони утворюють історично накопичуваний соціальний досвід (Ю. Демідова [2], Н. Стрижак [9]).

Етапи взаємовідносин культурного досвіду людини з природою проаналізовано та обґрунтовано О. Микитюк, виявивши в цьому аспекті проблему сучасної екологічної кризи: культура – це людська діяльність з перетворення природи аж до її перетворення на «своє інше», на щось штучне, матеріалом перетворення якого є природа, – природна. Культура існує всупереч завдяки природі. Збереження обох ас-

пектів цієї суперечності – умова збереження людського характеру культури, а можливо її як такої взагалі. Взаємини природи та культури історичні і сам тип культури, її доля залежить від способів вирішення протиріччя між природним та штучним. У гранично загальному вигляді, у його розвитку можна виділити три етапи: 1) природа визначає зміст культури, що відображає, перш за все, потребу в пристосуванні до неї, страх перед її силою; 2) у культурі свідомо ставиться мета боротьби з природою, досягнення максимальної свободи від неї; 3) штучне тяжіє над природою і людство переживає екологічну кризу, одним із проявів якої стає перетворення культури на «постлюдське» або її загибель – за природою [7, с. 153].

Таким чином, екологічна криза є несприятливим сценарієм «перемоги людини над природою», результатом непродуманого глибокого відчуження. У зв'язку з цим виникає проблема творення екосистемного буття людини, заснованого на новому розумінні, тлумаченні, осмисленні сутності своєї ролі в універсальному масштабі.

Герменевтичний підхід до розгляду феномену екологічної культури відображає обмежену свободу людини до тлумачення своєї буттєвої сутності, з одного боку, і повну несвободу від результатів власної діяльності, що стала причиною сучасної екологічної кризи, з іншого боку [6, с. 36].

На думку О. Микитюк, для реалізації культурологічного підходу в практиці вищої освіти необхідно вирішити проблему проектування педагогічної взаємодії як освоєння педагогічно адаптованого соціокультурного досвіду в процесі навчання, що тісно переплітається з актуальними завданнями сучасної екологічної освіти. Автор вважає, що неминучим є зміцнення культурологічного підходу в екології людини, культурологічного ракурсу дослідження проблем екології людини. Проблеми екології людини не вирішуються поза пробле-

мами розвитку екологічної культури особистості [7, с. 128].

Культурологічний підхід до змісту освіти, очевидно, слід протиставити сциєнтистському підходу, оскільки він (культурологічний підхід) набагато ширший і несе у собі глибокий гуманітарний зміст. У цьому культура розуміється у найширшому сенсі і включає, насамперед, результати діяльності людей (технічні об'єкти, результати пізнавальної діяльності, твори мистецтва, юридичні норми тощо.); по-друге, людські якості, що реалізуються в діяльності: знання та вміння, професійні навички, рівень інтелектуального, етичного розвитку, світогляд та ін.

У цьому зв'язку, як результат, слід констатувати широкі можливості компетентнісного підходу (як механізму, що дозволяє освоювати соціокультурний досвід) до проектування та результатів освітнього процесу в умовах професійної підготовки у ЗВО, орієнтованої на освоєння різних видів діяльності, в якій актуалізується потенціал особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців. Компетентнісний підхід у сучасній професійній гуманітарній освіті дозволяє здобувачу формувати індивідуальний еколого-освітній простір, організуючи свій особистий досвід та проектуючи свою еколого-професійну компетентність. З позиції активного освоєння суб'єктивних компонентів культурного досвіду, компетентність, на думку Н. Стрижак, постає як високомотивована і особистісно-орієнтована, що забезпечує максимальну затребуваність особистісного потенціалу, визнання особистості оточуючими та усвідомлення нею власної значущості [9, с. 11].

Таким чином, культурологічний підхід до освіти знаходить сьогодні своє часткове рішення в реалізації ідей компетентнісного підходу, що відповідає провідній ідеї нашого дослідження про те, що компетентнісний підхід до екологічної освіти дозволяє студенту формувати індивідуальний еколого-освітній (екокультурний) простір через розвиток своєї особистісно-професійної діяльності.

Онтологічна сутність компетентності, зумовлює таку взаємодію людини зі світом, у якому світ переживається як здатний задовольнити широкий спектр потреб і стає значущим для людини, а людина почувається володарем можливостей освоєння і перетворення значимого для себе світу. Компетентність виступає змістовою домінантою буття особистості, вимагає виходу на більш високий рівень ментальної організації – самотворчий, коли індивід може бути автором свого життя, не грати за чужими сценаріями [7, с. 97].

Упровадження на практиці культурологічного підходу в повній мірі може сприяти формуванню екологічної культури особистості та еколого-професійної компетентності майбутнього фахівця.

Базове значення для формування еколого-професійної компетентності у підготовці майбутніх фахівців набувають положень про екологічну культуру особистості. Поняття «екологічна культура особистості» характеризує концептуальну мету моделювання освітнього процесу на формування еколого-професійної компетентності майбутнього фахівця. На сьогодні є багато варіантів визначення сутності «екологічної культури особистості». Проведений аналіз дозволив взяти за основу такі положення авторських концепцій щодо сутності екологічної культури:

- психологічний: спосіб реалізації та розвитку сутнісних сил людини, екологічної свідомості та мислення в процесі духовного, матеріального освоєння природи та підтримки її цілісності; культура, яка сприяє збереженню та розвитку системи «суспільство-природа»; коеволюція людини, соціуму та біосфери, коли «соціальне» не протистоїть, а доповнює «природне»;

- етичний: ідеал, який ставить екологічно доцільні обмеження шляху людського егоїзму; складова частина

етики та моралі, що включає етичні основи відносин суспільства та середовища його проживання; органічна, невід'ємна частина культури суспільства, що характеризується ступенем його духовності, ступенем моральності, ступенем впровадження екологічних принципів у діяльність людей;

- соціокультурний: форма взаємовідносин людини з навколишнім природним і соціокультурним середовищем, в рамках яких забезпечується адаптація людини (і соціуму), а також результатів їх діяльності до природного середовища проживання; нова якість культури, відображення цілісного світу на основі його практичного, інтелектуального та духовного розуміння;

- педагогічний: культура поведінки, самореалізації – кожної особистості, малих та великих соціальних груп, головними характеристиками поведінки якої є орієнтація не на нескінченне збільшення обсягу своєї виробничої та споживчої діяльності, а на її оптимізацію; інтегративна якість та найважливіша властивість особистості, що відображає її теоретичну та практичну готовність відповідального ставлення до навколишнього середовища; здатність людей користуватися своїми екологічними знаннями та вміннями у практичній діяльності. Без відповідного рівня культури люди можуть мати необхідні знання, але не володіти ними;

Нам імпонує є методологічна позиція В. Логвиненко [6], що визначає сутність онтологічного підходу до проектування філософсько-культурологічного статусу екологічної культури та її основної мети в умовах професійної підготовки здобувачів – формування еколого-професійної компетентності особистості. Відповідно до В. Логвиненко [6, с. 35], для більш повного розуміння змісту поняття «екологічна культура» потрібно запровадження вихідних рівнів соціального буття. У найпростішій рівневої типології соціального

буття автором виділено такі типи: природне (життєдіяльність), соціокультурне, діяльнісне, культурне, духовне. Автор вважає, що ці рівні людина може освоїти лише послідовно, ускладнюючи вимоги до самоорганізації: культура, з погляду врахування основних механізмів психіки та «тіла» людини, звертається до інтелекту, до почуттів та мотивацій, до самокорекції та волі. Для переходу на культурний рівень необхідно запроваджувати вищі рівні, наприклад, поняття, категорії з екологічної емпірії та нормативності з урахуванням вимог до породження вищих абстракцій (логіка, семантика тощо). Але користування інтелектуальними абстракціями вищого рівня передбачає трансформацію мотивів, способів та зразків самокорекції, цілісності самоорганізації. Виникає контакт із усіма секторами культури. Зокрема, контакти зі світоглядними, світовідносними абстракціями [6, с. 37].

Отже, у вузькому сенсі екологічна культура розуміється як підвищення рівня еколого-професійної компетентності, оволодіння знаннями, вміннями та навичками природоохоронної діяльності, екологодоцільної поведінки; у широкому сенсі – у її структуру виявляються органічно вписаними екоцентричний світогляд, екологічна свідомість, екологічне мислення, гуманістичні ідеї, загальнолюдські цінності та ідеали, переконання та принципи, наукові та ненаукові знання, вміння та навички екологічно обґрунтованої діяльності, способи пізнання, норми та моральні імперативи, екологічна етика, громадянська та екологічна відповідальність.

Можна зробити висновок, що екологічна культура – це гуманітарна культура за своєю суттю, заснована на системному розумінні людиною свого місця та ролі (функцій) у глобальній екосфері. В основі системного підходу лежить дослідження об'єктів як систем, він орієнтує дослідника на розкриття цілісності об'єкта і механізмів,

що забезпечують його, на виявлення різноманітних типів зв'язків структури складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину.

Зважаючи на методологічний зв'язок між поняттями «екологічна культура» та «еколого-професійна компетентність» як ставлення цілого до його частини, розглянемо сутність компетентнісного підходу, прийнятого як основоположний для здійснення сучасної професійної підготовки майбутнього фахівця.

Існує безліч визначень поняття «екологічна компетентність», нам уявляється можливим акцентувати увагу з позиції адекватного визначення змісту та функцій освіти, заснованого на компетентностях (competence-based education).

Демонструючи різноманітні підходи до розуміння поняття, залежно від необхідності акцентувати певні сторони процесу формування екологічної компетентності майбутніх фахівців, під екологічною компетентністю Н. Пустовіт розуміє: здатність особистості приймати рішення і діяти так, щоб наносити довікллю якомога меншої шкоди; прояв екологічної культури особистості у її «зоні відповідальності» («зоною відповідальності» є та частина довкілля, у якій кожна конкретна людина здійснює власну діяльність і тому може реально впливати на її стан); характеристику, що дає змогу сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку; здатність особистості до ситуативної діяльності у побуті і природному оточенні, коли здобуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в уміння приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля; здатність застосовувати екологічні знання й досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям

на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної професійної і побутової діяльності [8, с. 402].

У трактуваннях еколого-професійної компетентності та екологічної культури ми спираємося на дослідження науковців (В. Карамушка [4], О. Касьянова [5], І. Сухара [10]), відповідно до яких під еколого-професійною компетентністю розумітимемо якість професійної компетентності майбутнього фахівця, що організує його здатність і готовність до еколого-орієнтованої діяльності. Під еколого-орієнтованою діяльністю розуміємо діяльність, що має еколого-практичну, природоохоронну мету. Включення особистості в еколого-орієнтовану діяльність виступає основним (системоутворюючим) чинником екологічної освіти, що дозволяє повною мірою використовувати екологічні, педагогічні та психологічні принципи та закономірності формування екологічної культури.

З урахуванням вищесказаного та спираючись на досвід формування екологічної компетентності майбутніх фахівців, у дослідженні розглядаємо еколого-професійну компетентність як їх здатність та готовність проектувати та організовувати екологічну діяльність на основі застосування соціально-екологічних знань, прояву оцінних суджень про природу та екологічну діяльність, оволодіння екологічними діями та вміннями екологічного характеру.

Таким чином, еколого-професійна компетентність постає як складний синтез когнітивного, предметно-практичного та особистісного досвіду, є сукупністю особистісних якостей здобувача (ціннісно-смыслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), зумовлених досвідом своєї діяльності у певній соціально та особистісно-значущій сфері.

Проведений аналіз філософського, соціального, культурологічного,

психолого-педагогічного підходів, сучасних досліджень з формування екологічної культури та екологічної компетентності особистості дозволив сформулювати наукову проблему формування еколого-професійної компетентності майбутніх фахівців, дати теоретико-методологічне обґрунтування компетентнісного, онтологічного, культурологічного ракурсів дослідження феноменів екологічної культури та еколого-професійної компетентності здобувачів.

Висновки і перспективи (Discussion). Проведений аналіз дозволив зробити висновок про провідну роль компетентнісного підходу в інтеграції процесів розвитку екологічної культури та еколого-професійної компетентності у майбутніх фахівців. Методологічне значення має застосування сукупності компетентнісного та культурологічного підходів та низки герменевтичних, синергетичних та гуманістичних ідей до формування екологічної культури, еколого-професійної компетентності майбутніх фахівців. Базовими філософсько-культурними та психолого-педагогічними ідеями, які визначають методологію дослідження феномена екологічної культури та еколого-професійної компетентності та процесу їх формування, розглядаємо методологічні положення онтології, герменевтики та гуманістичної педагогіки: ідеї про те, що екологічна культура є формою соціального людського буття, уявлення про еколого-професійну компетентність як наслідок становлення культурно зумовленого рівня світобачення, що дає змогу конструювати свою діяльність, як наслідок актуалізації соціоприродного буття особистості у своїй професії; положення герменевтичної концепції про те, що знаходження нових ціннісних смислів полягає у пізнанні навколишньої дійсності, в мотивах діяльності (зокрема професійної), внаслідок чого формується еколого-професійна компетентність.

Вищезазначені ідеї мають базове значення для формування уявлень про інтеграцію екологічної та професійної

освіти як системний процес, спрямований на саморозвиток сталого стану професійної готовності до еколого-орієнтованої діяльності. Результатом інтеграції виступає нова емерджентна якість – еколого-професійна компетентність особистості.

Загалом, в результаті аналізу філософсько-культурологічних та психолого-педагогічних основ розвитку екологічної культури особистості та реалізації культурологічного та компетентнісного підходу в освіті сформовано методологічну базу формування еколого-професійної компетентності у підготовці майбутніх фахівців.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розкритті структури екологічної культури та еколого-професійної компетентності майбутніх фахівців у процесі їх підготовки до професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Гоблик В. В., Алмашій І. І. Формування екологічної культури студентів ВНЗ. *Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі*: зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф., (19-20 травня 2016 р.). Мукачево: МДУ, 2016. С. 55-57.
2. Демідова Ю. Є., Шахова Г. А. Екологічна культура в контексті формування духовно-моральних цінностей майбутніх фахівців. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. Вип. 50 (54). С. 17–23.
3. Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», <https://ips.ligazakon.net/document/T192697>
4. Карамушка В. І. Про критерії сформованості екологічної компетентності особистості. *Актуальні*

проблеми психології. 2013. Т. 1, Вип. 38. С. 379–382.

5. Касьянова О. М., Демідова Ю. Є. Сутність та особливості формування екологічної культури майбутніх фахівців. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб. наук. праць. Харків: НТУ «ХПІ», 2012. Вип. 30-31 (34-35). С. 214-228.

6. Логвиненко В. М. Теоретичні основи феномену екологічної культури. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2011. № 3. С. 34-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_fpp_2011_3_6.

7. Микитюк О. М. Теоретичні і методичні засади формування соціоекологічної компетентності учителів у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Умань, 2017. 404 с.

8. Пустовіт Н. А. Екологічна компетентність як мета освіти в інтересах збалансованого розвитку. *Збалансований (сталій) розвиток України – пріоритет національної політики*: матеріали всеукр. наук. екол. конф. (Київ, 26 жовт. 2010 р.). Київ, 2010. С. 401-405.

9. Стрижак Н. І. Формування екологічної компетентності техніків лісового господарства у лісотехнічних коледжах автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2017. 25 с.

10. Сухара І. В. Підходи до формування екологічної культури та екологічної компетентності державних службовців. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 3. С. 121-126.

11. Терентьева Н. О., Яшник С. В. Ноосферне мислення та

екологічна культура студентів університетів як умова забезпечення сталого розвитку. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів та природокористування України*. (Серія «Педагогіка, психологія, філософія»). К. Міленіум: 2018. Вип. 279. С. 284-290.

References

1. Hoblyk V. V., Almashii I. I. (2016). Formuvannia ekolohichnoi kultury studentiv VNZ. [Formation of environmental culture of university students]. *Nauka ta osvita: aktualni problemy doslidzhen na suchasnomu etapi*: zb. tez dop. Vseukr. nauk.-prakt. konf., (19-20 travnia 2016 r.). Mukachevo: MDU, 55-57.

2. Demidova Yu. Ye., Shakhova H. A. (2019). Ekolohichna kultura v konteksti formuvannia dukhovno-moralisnykh tsinnosti maibutnikh fakhivtsiv [Ecological culture in the context of formation of spiritual and moral values of future specialists]. *Problemy ta perspektivy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity*. Kharkiv. 50 (54). 17-23.

3. Zakon Ukrainy «Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku» [On the Basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period until 2030]. <https://ips.ligazakon.net/document/T192697>

4. Karamushka V. I. (2013). Pro kryterii sformovanosti ekolohichnoi kompetentnosti osobystosti [About the criteria for the formation of ecological competence of the individual]. *Aktualni problemy psykholohii*. 1, 38. 379-382.

5. Kasianova O. M., Demidova Yu. Ye. (2012). Sutnist ta

osoblyvosti formuvannia ekolohichnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv. [The essence and peculiarities of the formation of ecological culture of future specialists]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity*: zb. nauk. prats. Kharkiv: NTU «KhPI», 30-31 (34-35). 214-228.

6. Lohvynenko V. M. (2011). Teoretychni osnovy fenomenu ekolohichnoi kultury. Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyi politekhnichnyi instytut» [Theoretical foundations of the phenomenon of ecological culture]. *Filosofii. Psykholohiia. Pedahohika*. 3. 34-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_fpp_2011_3_6.

7. Mykytiuk O. M. (2017). Teoretychni i metodychni zasady formuvannia sotsioekolohichnoi kompetentnosti uchyteliv u systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Theoretical and methodological foundations of the formation of socio-ecological competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education]. *Doctor's thesis*. Uman.

8. Pustovit N. A. (2010). Ekolohichna kompetentnist yak meta osvity v interesakh zbalansovanoho rozvytku [Environmental competence

as a goal of education in the interests of balanced development]. *Zbalansovanyi (stalyi) rozvytok Ukrainy – priorytet natsionalnoi polityky*: materialy vseukr. nauk. ekol. konf. (Kyiv, 26 zhovt. 2010 r.). Kyiv, 401-405.

9. Stryzhak N. I. (2017). Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti tekhnivkiv lisovoho hospodarstva u lisotekhnichnykh koledzhakh [Formation of ecological competence of forestry technicians in forestry colleges]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil.

10. Sukhara I. V. (2015). Pidkhody do formuvannia ekolohichnoi kultury ta ekolohichnoi kompetentnosti derzhavnykh sluzhbovtsiv [Approaches to the formation of ecological culture and ecological competence of civil servants]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 3. 121-126.

11. Terentyeva N. O., Yashnyk S. V. (2018). Noospheric thinking and ecological culture of university students as a condition for ensuring sustainable development. Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine. (Series "Pedagogy, psychology, philosophy"). K. Millennium: Vol. 279. P. 284-290.

METHODOLOGICAL FOUNDATION FOR THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL CULTURE AND ENVIRONMENTAL-PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS

Sovhira S. V., Yashnyk S. V.

Abstract. *The article shows the methodological foundation for the formation of ecological culture and ecological professional competence of future specialists. The possibilities of the cultural approach as a content basis, a methodological message for the development and implementation of a competence-oriented educational process, which is aimed at the formation of a future specialist in ecological culture and ecological professional competence, are considered. It has been established that the competence approach in modern professional humanitarian education allows the student to form an individual ecological-educational space, organizing his personal experience and projecting his ecological-professional competence. It is revealed that the cultural approach to education today finds its partial solution in the implementation of the ideas of the competence approach, which corresponds to the leading idea of our research that the competence approach to humanitarian education allows the student to form an individual ecological and educational (eco-cultural) space through the development of his personal and professional activity. It has been proved that the concept of "ecological culture of the individual" characterizes the conceptual goal of modeling the educational process for the formation of the ecological professional competence of the future specialist. The position of the author's concepts regarding the essence of ecological culture in psychological, ethical, sociocultural, pedagogical and philosophical aspects is highlighted. It is revealed that ecological culture is a qualitatively new culture of the individual, which fills the properties of its relations with the surrounding socio-natural environment with a specific (depending on the level of ecological culture) content. It was established that there is a methodological connection between the concepts of "ecological culture" and "ecological-professional competence" as the attitude of the whole to its part. Environmental professional competence was considered as the ability and readiness of future specialists to design and organize environmental activities based on the application of socio-ecological knowledge, the manifestation of evaluative judgments about nature and ecological activities, mastering ecological actions and skills of an ecological nature.*

Keywords: *methodology, foundation, formation, ecological professional competence, ecological culture, ecological education, future specialists.*